

meen genomen, *tegen wil en dank, moeten worden gedwongen*, deze weldaad in hunnen schoot te ontfangen, &c.

29) Een verlies ondertusfchen van vijf, of van tien jaaren, in zulk eene gewigtige zaak, is zonder tegenspraak, zekerlijk een allerbelangrijkst, een onverantwoordelijk verlies voor de Kolonie, — voor ieder Inwooner van de Kolonie zelve.

28) Op deze note zal ik, zonder in verder onderzoek te treden, omtrent het regt van zoodanige maatregelen te nemen, alleen aanmerken, dat deze voorflag, *om de Ingezetenen tegen wil en dank te dwingen* van een voorstander van het sijsthem van ROBESPIERRE niet te verwonderen zoude zijn. — Immers kan zulk eene taal, in een geaccrediteerd werk geplaatst, door het Opperbestuur der Republiek niet goedgekeurd worden, als strekkende om de achting en liefde der Kolonisten voor het Moederland, te verminderen.

29) Welk een onverantwoordelijk verlies veroorzaken dan niet de verhinderde ondernemingen te dezen opzigte, zoo van den Heer VAN HOGENDORP en van mij, als van den Heer VAN RHEEDE VAN OUDSHOORN en S. V. VAN REENEN en COMP., waardoor misfchien meer dan een millioen guldens ter bevordering van dezen tak van industrie waren

be;

bested geworden, zonder de navolging van andere liefhebbers, zoo wel in deze Republiek als in de Kolonie zelve, in aanmerking te nemen, waartoe thans door de Kaapfche Regering besteed is eene somme van vijftig duizend guldens.

Bladz. 23. (30) Wanneer men voortvaart, op den voet, zoo als tot dus verre geschiedt, enkel door particulieren, en de persuaasien van particulieren, dan heeft men tot de volbrenging van dit werk, ruim 50 jaaren, en mogelijk veel meer nodig, — en dan nog, zo het naar ieders phantafie of grilligheid gaan zal, geschiedt het ten halve, — of door onagtzaamheid komt men in verkeerde verbastering, en men loopt gevaar, 't geheele werk te verbrod-den,

31) Vooroordeel tegen alles dat men niet kent, is in 't algemeen, 't groote zwak van de meeste Landlieden. Bewijzen hier van de geringe navolging, welke in negen jaaren, de gemelde eerste ondernemers van de verandering der Schapen, nog hebben gehad, niettegenstaande de uitfteekende verbetering hunner eijdommen:

30) Geen verftandig mensch zal een oogenblik in twijfel trekken, dat zulke particuliere ondernemingen, als hier voren vermeld is, oneindig gefchikter zijn om cultuur, industrie en handel in alle vakken daar te ftellen en aan te moedigen, dan door particuliere uitoefening door of van wegen het Gouvernement zoude kunnen gefchieden, en dat particuliere ondernemingen minder bloot ftaan om zulk een werk te verbrodden, dan ondernemingen van dien aard van de zijde der Regering; echter kan door gepaste en getrouwe beheering van 's lands domeinen veel foulaas en bevordering aan zulke ondernemingen toegebracht worden, zoo als uit het vervolg zal blijken.

31) Waarom doch heeft de thans ijverige Landbouwer VAN RYNEVELD deze voorbeelden ook niet gevolgd? Hij behoort dus zeker niet onder de industrieuse menfchen, hoezeer hij zich thans heeft weten in te dringen, en verwaand genoeg is om het beftuur over zulk eene gewigtige zaak te voeren.

Bladz. 24. Enkele induftrieuze menfchen, wierden door het voorbeeld, en de overtuiging, 'er van genezen &c.

Bladz. 25. Eene kleine uitweiding, zal hier niet ondienftig zijn.

Toen ik in de maand September jongstleden, een reisje deed naar Saldanha-Baaij en de Berg-
Ri-

Rivier, kwam ik onder anderen ook aan, op de plaats van JACOB LAUBSCHER &c. — Wat ik deed, (32) ik kon het vooroordeel niet wegnemen, welke deze goede man tegen de Spaansche Schapen had, &c.

Bladz. 27. Dit nu zo zijnde, met een Vee-fokker die in de nabijheid van de *Kaap* woont, &c. — wat zal men dan moeten verwagten van de Vee-fokkende Ingezetenen, vooral die onze wijduitgestrekte Schapenvelden, in het *Roggeveld*, — *Bokkeveld*, — *Sneeuwbergen*, &c. &c. bewonen?

33) Zekerlijk zal men na dit alles niet vergrooten, wanneer men zegt, dat enkel door particulieren, meer dan 50 jaaren zullen nodig zijn, om in alle de bovengemelde Districten, de conversie der Schapen tot stand te brengen, &c. — Hier uit is het, zo als het mij voorkomt dan klaar; dat de conversie van de Schapen in deze Kolonie, wil men 'er een spoedig en zeker effect van hebben, geen werk moet blijven van een particulier, maar wel degelijk van het Gouvernement zelve.

32) Geen wonder dat de Heer VAN RYNEVELD ook zelfs bij zijne vrienden het vooroordeel niet kan

Woning.

School.

Klok.

Kerk.

H. H. Hoogkamer, fecit.

Gezigt van het verblyf der Zendingen te Genadendal

wegnemen. — Indien, bij voorbeeld, de Heer VAN RHEEDE VAN OUDSHOORN, S. V. VAN REENEN en meer anderen, welke doorgaans in de Kolonie geëerd en bemind zijn, van wegen het Gouvernement daartoe aangezocht waren, zouden zij zekerlijk weinig zwarigheden hebben ontmoet, om alle de vooroordeelen, welke van de zijde der Landbouwers tegen de verbetering van landbouw en industrie bestaan, uit den weg te ruimen.

33) Juist het tegendeel zal waarschijnlijk nu plaats hebben, dewijl door soortgelijke als de voorgeschrevene particuliere aanlagen, de conversie van het tegenwoordige geheele getal Kaapfche schapen, niet alleen vroeger tot perfectie zoude kunnen worden gebragt dan door de ondernemingen der Kaapfche Regering, (die buiten dien, volgens het nieuwe Charter, geen commerciërend ligchaam zal zijn) maar bovendien zal door particuliere ondernemingen het getal der schapen in de Kolonie spoedig kunnen worden verdubbeld, om reden dat de particuliere ondernemers, voornamelijk in deze Republiek, zich eerder in staat bevinden een aanzienlijk depot beste Spaansche schapen alhier te onderhouden, en van tijd tot tijd naar de *Kaap* te doen overbrengen (zie mijn Berigt, Tabelle D, E, F.), om daardoor de reeds aan de *Kaap* voor handen zijnde bastaard-ooljen spoedig tot perfectie te brengen; waardoor dan het geheele vereischte getal van zoo vele duizenden volkomen goede rammen spoedig verkre-

kregen zoude kunnen worden, zonder dat zulke particulieren noodig hadden de weinige echte Spaansche schapen, welke zich thans in de Kolonie bevinden, van de tegenwoordige bezitters te koopen, of zich door geweld er van meester te maken.

Bladz. 28. En dit leidt mij nu, tot het onderzoek van de wijze, op welke het Gouvernement zich dan eigenlijk, met deze belangrijke zaak zoude *moeten* bemoeijen?, enz.

Bladz. 29. (34) Eene Actieve Mefure van het Gouvernement, zou, mijns erachtens, tot deze belangrijke zaak worden vereischt. En deze Mefure zou, meen ik, behoren te bestaan, in de benoeming van eene expresse Commisfie, ter Converte van de Kaapsche in bastaard-Spaansche- of Wolgevende Schapen.

Deze Commisfie zoude moeten zijn te samengefteld uit een President, een Vice-President, en twaalf Leden.

Het object dier Commisfie, zoude moeten zijn, de spoedige verzameling van goedgekeurde Rammen, van waar dezelve ook te bekomen zijn, enz.

34) Hier zal ik met weinige woorden aanmerken, dat aan de *Kaap* eene Commisfie behoort aangefield

106 BEKNOPT BERIGT NOPENS DE

te worden, ter beheering van 's Lands domeinen, en ter bevordering van cultuur, industrie en handel, geheel anders zamengefteld dan de Commisfie ter converfie der fchepen, waarvan ik eene fchets zal opgeven, indien zulks van wege het Opperbeftuur gerequireerd mogt worden. Tot een voorbeeld dat de Regering thans, en bij gelegenheid van het daarftellen der noodige verbeteringen in alle takken van cultuur en industrie, te gelijk aanmoedigende belooningen en waarfchuwendende poenaliteiten kan ftatuieren, en tevens een algemeen groot gebrek in de Staatshuishoudkunde kan verbeteren, dient het volgende.

Ieder Land- en Vee-boer, die op bepaalde tijden met de verbetering van den landbouw en veeteelt tot op zulk eenen graad gevorderd zoude zijn, als waar toe beiden met de voor handen zijnde middelen gebragt kunnen worden, diende beloond te worden door de converfie hunner Leen-plaatfen in een vrijen eigendom. Daar tegen al zulke Leen-plaatfen, waarop na verloop van een bepaalden tijd de noodigfte verbeteringen, waarvoor dezelve het meest vatbaar waren, niet zouden zijn tot ftand gebragt, zouden kunnen worden ingetrokken; enz.

Hierbij kunnen op de cultuur van bijzondere, voornamelijk uitlandfche produkten, ook bijzondere premien worden gefield; als, bij voorbeeld, op het aankweken van thee, katoen, hennep, vlas, fuiker en dergelyken meer. De Regering van een wijd uitgefprekt, meest onbewoond, echter vruchtbaar en

VOOR

voor den handel gunstig gelegen land, heeft oneindige middelen van aanmoediging in alle takken van industrie, zonder dat dezelve gehoor behoeft te geven aan zulke voorstellen als de Heer VAN RYNEVELD gedaan heeft.

Bladz. 30. Tot dien einde zoude zij voor eerst moeten hebben, een fonds van 50,000 Rijksd.

35) A. tot den aankoop van zo veele oprechte Spaansche Rammen, dan wel zo veele, de gemelde oprechte Rammen het naast bijkomende, als in deze Kolonie, of van elders maar te verkrijgen zijn;

B. tot het aankopen van een genoegzaam getal bastaard Spaansche Ooijen, om zelve met de voortteling te beginnen;

35) Voor geld en met moeite zich iets aan te schaffen, zoo als ieder een moct doen, is prijsveelgelyk — of dit ook in dien zin de meening is van den Heer VAN RYNEVELD, zal uit het vervolg blijken.

36) C. tot het aankopen of aanhuren van zo veele voor de Schapenteeld geschik-

geschikte Plaatsen en Wagters, als 'er voor het getal Schapen, welke de Commissie aan handen hebben zal, zullen worden vereischt; behalven deze en gecne Plaatsen aan de *Groene Kloof*, welke daar toe geschikt geacht wordende, door het Gouvernement ten dienste van de Commissie zouden kunnen worden afgestaan.

De werkzaamheden van deze Commissie zouden zich in de eerste plaats, moeten bepalen tot de Spaansche Schapen welke reeds in de Kolonie zijn.

Het getal van dezelve zou bij de Commissie, pertinent moeten worden opgenomen; En niemand die reeds Spaansche Schapen in de Kolonie bezat

36) Waarom doch Plaatsen te koopen of te huren; daar het Gouvernement (behalve de *Groene Kloof*, alwaar 8 à 10,000 Schapen kunnen worden gehouden) nog andere Plaatsen heeft, en buiten dien zich overal in de Kolonie geschikte Plaatsen bevinden, welke niet in Leen uitgegeven zijn.

37) zou jaarlijks, den tijd daar zijnde, vermogen eenige zijner Rammen onder de Ooijen

te zetten, dan nadat dezelve alvoorens, door of van wegen de Commissie, zouden zijn geëxamineerd en goedgekeurd.

Iemand Spaansche Schapen in de Kolonie bezittende, zou ten minsten in den aanvang der Conversie,

38) niet vermogen een enkelen Ram te laten snijden, of over een enkelen Ram te disponeren, zonder expresse permissie van gemelde Commissie.

Na de oprichting van deze Commissie, zou ook niemand, geen bezitter van Spaansche Schapen zijnde,

39) het recht moeten hebben, te beginnen de Spaansche Schapen aantekweken, anders, als op het verkregen schriftelijk Consent van de Commissie; zich gedragende naar derzelver voorschrift, en vooral geen Ram van iemand kopende, noch ontvangende, dan die in voegen voorsz., behoorlijk zal zijn geëxamineerd en goedgekeurd, enz.

Bladz. 32. De Commissie zou eerst vooraf haaren aandagt moeten vestigen op het *Roggeveld* en de Distrieten daartoe behorende; als daar zijn, de *Bokke-* en *Nieuwe Velden*, den *Hantam* en *Namaqualand*.

40) Een

110 BEKNOPT BERIGT NOBENS DE

40) Een ieder eigenaar van Schapen in die Districten zou dus onder behoorlijke ernstige poenaliteit, moeten worden gebragt, onder de verplichting, om, Spaansche of bastaard-Spaansche Rammen, van de Commissie ontvangende, met de voortteeling hunner Schapen, naar het voorschrift van de Commissie te werk te gaan, enz.

Op de noten 37, 38, 39 en 40. zullen de aanteekeningen hier na bij de voorschreven Concept-Instructione volgen, alwaar meer voortgelijke voorlagen gedaan worden.

41) dat, om alle schijn van hardigheid voort te komen, de uitdeling der Rammen van de Commissie, altoos geschiede *pro Deo*, maar onder bijgevoegde bepaling, dat, wanneer de Schapen, bij de geenen, welke hunne eerste Rammen alzo van de Commissie hebben bekomen, reëlijk zullen zijn verwisfeld, zodanig, dat ze reeds mede bekwaame of goedgekeurde Rammen beginnen uit te leveren; de Commissie als dan voor zekeren tijd, jaarlijks de dispositie zal hebben over vijf ten honderd, van de Rammen zo wel als Ooijen daar uit voortge-teeld; enz.

41) Nie

41) Niemand dan de Heer VAN RYNEVELD kan zulk eene uitdeeling van rammen *pro Deo* noemen, over welke de Commissie de vrije dispositie zal hebben voor een onbepaalden tijd, jaarlijks van vijf ten honderd, zoodra daarvan reeds bekwame rammen zullen voortgekomen zijn. Dit zal nog al geen bagatel bedragen, wanneer men het voorbeeld van JAN GYSB. VAN REENEN (blz. 70.) nagaat, die, uit twee Spaansche rammen en honderd en vijftig Kaapsche ooijen, in negen jaren heeft bekomen drie duizend drie honderd stuks; de Commissie zal derhalve voor twee rammen wel twee honderd rammen en ooijen jaarlijks kunnen bekomen. En dit noemt de Heer VAN RYNEVELD nog bovendien —, om allen schijn van hardheid voor te komen! Dit zweemt wel iets naar de Oosterfche contingenten, en wie weet welke propositien de Heer VAN RYNEVELD nog al verder zal doen.

Bladz. 35. Deze is derhalven, in 't algemeen, eene schets van den aart dier Commissie, enz. Alle de andere werkzaamheden, enz. vinden zich gedetailleerd, in de meergemelde hier bij gevoegde Concept-Inftructie, waaraan ik mij enz. ook gedrage.

Bladz. 36, 37. (42) Trouwens! tot de Conversie van alle Schapen, in de Districten van het *Roggeveld*, berekend op een half miljoen

112 BEKNOPT BERIGT NOPENS DE

lioën, zal men voor eerst niet meer nodig hebben dan 5000 rammen.

42) Trouwenis, vijf duizend bekwame rammen zijn nog al geen bagatel; en de weinige Spaansche rammen, welke de Heer NEDERBURGH oordeelt bij het bastaardsoort te brengen, zullen van geen aanmerkelijk belang zijn. — Het zoude ook niet moeilijk zijn te betoogen, dat, met de tegenwoordige resources in de Kolonie en den aard der behandeling, nog ruim vijftig jaren zullen verloopen, alvorens de Kaapsche schapen alle in perfectie verbasterd zullen zijn.

43) * JAN VAN REENEN neemt aan, om uit zijn troep Spaansche Schapen, welke in de vijfde verbastering is, in de aanstaande Maand December te bezorgen, 400 stuks goede Rammen; en na verloop van twee jaaren, tusschen de 6 à 700 per annum.

43) Hoe het met het grootste gedeelte der rammen van JAN GYSB. VAN REENEN gesteld is, heb ik hier voren aangewezen. Inmiddels geven deze operatien gelegenheid om begunstigde personen een ruim bestaan te bezorgen, doordien men hunne rammen, waarvoor zij thans niet meer dan twee rijksdaalders weten te bekomen, tegen vijf tot tien rijksdaal-

daalders en misfchien meer, betaalt; voornamelijk wanneer, bij voorbeeld, de kudden van J. G. VAN REENEN door de echte Spaanfche fchapeu, welke men SEB. VALENTYN en JACOB VAN REENEN zal kunnen ontnemen, vooraf verbeterd zijn geworden. Ik zal hierbij op de 36. note nog aanmerken, dat het aankopen of huren van Plaatsen ook eene fchoone gelegenheid zal kunnen aan de hand geven om zich vrienden te maken.

Bladz. 40. (44) Met het Rundvee, is het, in de hoofdzaak even alzo gefield, &c. — De Boter en de Kaas, beiden zo zeer gefchikt, ter gemoedkoming van eigene Confumtie, zijn tevens mede, bijzondere artikelen, voor den uitvoer naar Indien, en voor de confumtie op de Schepen. Hiervan, levert thans de Kolonie, nog niets noemenswaardigs op; — Ze is egter; ten dien opzichte, mede voor merkelyke verbeteringen vatbaar, &c.

Bladz. 42. (45) Men zie daar uit, — dat, zonder eens te fpreken, van de echte Vaderlandfche Koeijen, — de enkele Bastaards, — dat is gezegd, Kalveren van eene Kaapfche Koe bij een Vaderlandfchen Bul, — vijf- en zesmaal zo veel melk uitleveren, als de gewoone Kaapfche Koeijen.

Uit de noten 44 en 45. blijkt, dat de boter en kaas tevens mede bijzondere artikelen zijn voor den uitvoer naar Indiën, en dat door het verbasteren der Kaapfche koeijen, dezelve vijf- tot zesmaal meer melk kunnen geven. Wanneer nu de Volksmenigte in de Kolonie, niet ook vijf- tot zesmaal vermeerderd in den tijd dat het tegenwoordig getal Kaapfche koeijen geheel verbasterd zal zijn, dan zal de uitvoer van boter en kaas, in evenredigheid vijf- en zesmaal zoo veel kunnen bedragen als de tegenwoordige geheele quantiteit, zoo voor de confump- tie als voor den uitvoer bedraagt, het geen nog al voor eene vrij aanzienlijke fomme zal kunnen uit- maken, zonder eens in aanmerking te nemen, dat, door de vermeerderde cultuur, in zulke uitgefprekte landen, als thans nog in het geoccupeerde gedeelte der Kolonie in wildernis liggen, de veefokkerijen aanmerkelijk zullen vermeerderen. Dan, zulke over- wegingen gaan verre boven den horizont van den nieuwen Kaapfchen Landbouwer VAN RYNEVELD; echter zullen landbouwkundige Europeanen, confi- dererende de aanmerkelijke vermeerdering en verbete- ring van het rundvee, voornamelijk in fommige lan- den van het Duitfche Rijk, door den aanbouw van klaver, lucerne, mangelwortelen en dergelijke voort- gekomen, ligtelijk befennen, voor welke importante fommen de *Kaap*-Kolonie, naar mate de bevolking aangroeit, cultuur, induftrie en handel toenemen, aan boter, kaas en gezouten vleesch, zal kunnen uitvoeren.

Bladz.

Bladz. 51. Met opzet, heb ik mij alleen, met twee hoofdpoincten bezig gehouden, en geenszins gefproken van andere rakken van verbetering, als daar zijn, (46) de voortkweeking van Catoen.

46) Hier wordt ook mentie gemaakt van de voortkweeking van katoen en dergelijke, welke echter, als in den tweeden rang staande, na de verbetering van de fchapeu en het rundvee, daaruit als van zelve zoude voortvloeyen. Deze redenering kenmerkt wederom de oordcelkunde van den Heer VAN RYNEVELD. Wat verband is er toch tusfchen de Veeboeren van de *Rogge-*, *Bokke-* en *Nieuwe-velden*, de *Sneeuwbergen* en andere meer, en tusfchen de Landbouwers van de andere Diftricten? — en op wat wijze zal, wanneer de eerften met hunne wol veel geld winnen, daardoor de landbouw, en de aankweeking van menigte produkten in de verdere Diftricten van zelve voortvloeyen? — Dit stelfel is mij geheel nieuw en onbegrijpelijk. Ik weet wel dat door de bevordering van den landbouw, de meeste in mijn dagboek befchreven middelmatige en goede Veeplaatsen in ftaat zullen kunnen worden gefield, om ook de aantelk van fchapeu meer te bevorderen en aanmerklijk te vermeerderen; ja dat zelfs vele aldaar befchrevene flechte Veeplaatsen door cultuur gefchikt zullen kunnen worden gemaakt tot veefk-

kerijen, doch ik beken gaarne van dit stelsel van den Heer VAN RYNEVELD geheel onkundig te zijn. Door gisfingen en door kennis van de pasfien van fommige Kapenaars zoude ik de ontwikkeling daarvan anders moeten zoeken in den naijver en de jaloufie, wegens den voorfpoed der Veeboeren. Dit zoude echter met reden doen vreezen, niet zoo als de Heer VAN RYNEVELD, bladz. 49 en 50, mcent, dat de Koren- en Wijnplaatfen in Veeplaatfen zouden veranderen, maar, dat de rijke koren- en wijnboeren van hunne Plaatfen zich zouden zoeken te ontdoen, om zich bijzonder op de fchapeenteelt toe te leggen; het welk des te minder te verwonderen zoude zijn, daar thans, bij voorbeeld, twee van de beste Schapenplaatfen, op verre na zoo veel niet kosten, als eene goede Koren- of Wijnplaats; terwijl de laatfen echter, met een groot kapitaal aan flaven, trekvee, wagens en gereedfchappen, nogtans van duizend mudden verkochte tarwe en garst, geen provenue van drie duizend rijksdaalders opleveren, en daarentegen op twee van de beste Schapenplaatfen (zie mijn meergemeld berigt) vier tot vijf duizend fchape kunnen worden gehouden, die jaarlijks ruim twintig duizend ponden wol, of voor de waarde van tien duizend rijksdaalders kunnen opbrengen.

47) Het verder invoeren en voortteelen van Ezels, om het transport in de Kolonie gemakke-

kelijk te maken, en dergelijke meer; welke egter, als in den tweeden rang staande, na de verbetering van voorschr: hoofdzaken, daaruit, als van zelve zullen voortvloeijen.

47) Hier volgt wederom eene bekentenis, welke de sustenuen van voornoemde Heeren Commisfariſcen Generaal, van de tegenwoordige Kaapſche Regering, en van den Heer VAN RYNEVELD zelve, in het rechte licht plaatst; namelijk, dat in de *Kaap*-Kolonie de verbazende moeijelijkheid der transporten, en de onmogelijkheid om daaraan te gemoet te komen in een berg- en rotsachtig land, bij gebrek aan bevaarbare rivieren, eeuwigdurende hinderpalen zullen zijn, welke zullen verhindren dat dit land immer eenen aanmerkelijken trap van voorpoed en welvaart bereike enz., (zie de voorschreven Verhandeling van den Heer NEDERBURGH, bladz. 50). Het tegendeel van deze, en verdere daarop nederkomende sustenuen, wordt daar niet alleen bevestigd, maar ook bekend, dat het transport der produkten zelfs *gemakkelijk* kan worden gemaakt, en dat, zonder andere middelen op te geven, dit alleen reeds kan geschieden door — Ezels —.

Thans overgaande tot de Concept- Inſtructie, zal ik, alvorens daarop eenige aanmerking te maken,

118 BEKNOPT BERIGT NOPENS DE

die Artikelen, welke tot mijn oogmerk dienstig zijn, hier laten volgen; dezelve komen voor bladz. 57 en vervolgens, in het wcrk van den Heer VAN RY-NEVELD, en zijn van den volgenden inhoud:

Art. 16.

Wanneer eenig Ingezeten in de Kolonie bezit niet meer dan één oprechten Spaanschen Ram, zal de Commissie het recht hebben, 'er voor het eerste jaar 10 Ooijen, de Commissie toebehorende, bij te plaatsen.

Art. 17.

Daarenboven zal de Commissie bevoegd zijn, om het volgende jaar, uit den trouw van zodanige Eigenaars een derde der van zulk eenen Ram voortgekome ne oprechte Lammeren, het zij Rammen of Ooijen, naar gelang der omstandigheden te requireren, onder billijke betaling voor de waarde, bij overeenkomst of taxatie.

Art. 18.

Wanneer echter eenig Ingezeten bevonden wordt, meer dan één oprechten Spaanschen Ram te bezitten, zal de Commissie het recht hebben, zodanig getal daarvan als convenabel zal

zal worden geoordeeld, mede onder behoorlijke betaling, te requireren.

Art. 21.

Dezen zelfden regel zal worden in acht genomen omtrent de oprechte Ooijen van het eerste soort, welke zich in de Kolonie bevinden.

Art. 22.

Al hetwelk dan alleen te verstaan is, van oprechte Spaansche Schapen, welke bij de Publicatie dezer reeds in de Kolonie zijn; doch zullen daar van zijn uitgezonderd alle goedgekeurde Wolgevende Schapen, welke voortaan van buiten 's Lands alhier worden ingevoerd, als waar mede de Eigenaar naar welgevallen zal kunnen handelen; enkel in de voortteling, zich gedragende, naar den regel, hem nevens anderen door de Commissie voor te schrijven.

Art. 23.

Niemand, Spaansche of bastaardspaansche Schapen in de Kolonie bezittende, zal jaarlijks, wanneer de tijd daar is, vermogen eenige zijner Rammen onder de Ooijen te plaatsen,

dan na dat dezelve alvorens, door of van wegen de Commissie zullen zijn geëxamineerd en goedgekeurd.

Art. 24.

Ook zal niemand, bezitter zijnde van Spaansche Schapen in de Kolonie, vermogen een' Ram te laten snijden, of over een enkelen Ram te disponeeren, zonder expresse permissie van gemelde Commissie; — welke permissie zekerlijk niet zal worden geweigerd, zo dra het blijkbaar is, dat daar mede ter voldoening aan het hoofdoogmerk ten dezen wordt gehandeld.

Art. 25.

Niemand zal, na de organisatie van deze Commissie, geen bezitter van Spaansche Schapen zijnde, vermogen aanvang te maken met het voortkweken van die Schapen, anders dan op verkregen schriftelijk consent van de Commissie: zig gedragende naar derzelve voorschrift, en vooral geen' Ram van iemand koope, noch ontvangende, als die in voege voorsz. behoorlijk zal zijn geëxamineerd en goedgekeurd en dadelijk zich verbindende, om
zij-

zijne eigene Rammen te laten snijden, mitsgaders voortaan geene andere, als de Rammen van het Spaansche ras onder zijn trouw te brengen.

Art. 27.

Ieder Eigenaar van Schapen in die Districten (de *Bokke- en Nieuwe Velden*, de *Hantam* en 't *Namaqualand*) wordt dus hier bij verklaart, onder de bij de Wet daar toe bepaalde poenaliteit, te zijn onder de verpligting, om Spaansche of bastaard-Spaansche Rammen van de Commissie ontvangende, met de voortteeling en behandeling zijner Schapen naar derzelve voorchrift te werk te gaan.

Art. 33.

Geen Landman, waarbij de verbetering der Schapen alzo door de Commissie is begonnen, zal binnen de jaaren, daar toe gesteld, vermogen eenige bastaard Speen-Ooi aan eenen Slagter te verkopen, op de poenaliteit daar toe bij de wet bepaald.

Art. 37.

De Commissie ter Conversie zal, drie jaaren lang hebben de dispositie over vijf ten hon-

derd, van alle bekwaame Rammen of Ooijen, welke op zodanige Plaatsen worden voortge-reeld, als hunne eerste Rammen van de Commis-sie zelve hebben ontvangen, opdat de Commis-sie alzo des noods, naderhand met meerder gemak tot de Converse der overige Districten zal kunnen worden in staat gesteld.

Art. 40.

De zodanige (die uit eigen liefhebberij verkiezen over te gaan tot de voordkweking van Wolgevende Schapen) zullen zo dra hunne verbastering zo ver gevorderd is, van goedgekeurde Rammen uitleveren, egter niet langer dan drie jaaren onder de verplichting zijn, om jaarlijks vijf van de honderd hunner voort te teelene bekwaame Rammen, onder billijke betaaling egter, ter dispositie van de Commis-sie afstaan. &c. &c.

Na de opgave van dit stuk, durft men in confi-deratie geven, of het niet onbegrijpelijk moet voor-komen, dat een nietsbeduidend individu zich durft vermeten zulke voorlagen aan eene koloniale Rege-ring te doen, als in de aangehaalde Artikelen vervat zijn; — voorlagen, door welker invoering het ver-
trou-

trouwen, de achting en de liefde der Ingezetenen voor het Moederland natpurlijkerwijze moeten verzwakken, en geheel uitgebluscht zouden kunnen worden, daar somtijds veel minder drukkende bezwaren van de nadeeligste gevolgen voor het Moederland zijn geweest, gelijk het voorbeeld der Noord-Amerikaansche Staten ons geleerd heeft. Ik zal mij dan ook onthouden hierop vele algemeene reflectien te maken, welke buiten dien den Staatsman niet zullen ontglippen, die ook het best zal kunnen beoordeelen in hoe verre de eer en het Oppergezag van het Bestuur dezer Republiek daarbij gecompromitteerd is. Dienvolgens zal ik thans alleenlijk, nopens locale bijzonderheden, het volgende in confideratie geven, als:

op Art. 16, 17, 18, 21 en 22.

Zoude wel een eenig particulier ooit in zulk eene Kolonie, uit liefhebberij of uit besef van nationale welvaart, in deze of gene takken van industrie iets kunnen ondernemen, wanneer hij het voorbeeld voor ooggen heeft, dat, na met zware kosten en moeite zich een beter ras van Vee te hebben bezorgd, hetzelfde jaren lang met zorg en vlijt te hebben geconserveerd, en hij pas begint eenig voordeel van zijne nijverheid te verwachten, hij als dan verplicht is van zijne onderneming af te zien, en zijn aangeschafte beter Vee, ter dispositie van het Gouvernement,

ment, tegen wil en dank af te geven. — En zoude het voor Europeische landbouwkundigen (die deze takken voornamelijk zouden kunnen en willen helpen bevorderen, door het overbrengen van deskundige lieden, Spaansche schapen en verdere benooidigheden naar de Kolonie) niet ten uiterste honende zijn, zich onderworpen te zien aan het willekeurig goedvinden van verwaande Afrikanen; die zelfs in de eerste takken der landbouwkunde onbedreven, en niet eens in staat zijn een stuk lands behoorlijk te ploegen?

Op Art. 23.

Welke verwarringen en moeilijkheden noodwendig daaruit zullen ontstaan, wanneer de Veeboeren, alvorens hunne rammen onder de ooijen te plaatsen, eerst moesten wachten dat dezelve van wegen de Commissie worden goedgekeurd; daar thans de Veeboeren, naar het verschil van klimaat der onderscheidene Districten, en naar icders bijzondere verkiezing, om vroegere of latere lammeren te bekomen, ook hunne rammen vroeger of later onder de ooijen plaatsen? — Zonder nog in aanmerking te nemen, de particuliere rijd en haat van den eenen Kaapschen Boer tegen den anderen, waaruit als dan onophoudelijke klagten, procesfen, en vijandschappen zouden kunnen ontstaan enz.

Op Art. 24 en 25 geef ik in confideratie, welke gevolgen daaruit zouden kunnen ontstaan, wanneer,
bij

bij voorbeeld, een Schapen-Boer van de *Sneeuwbergen*, het zij uit eigen beweging of door overreding van anderen, mogt verkiezen zijne Kaapfche schapen te doen verbasteren, en hij zich daarin *op eens* belemmerd ziet door de poenaliteiten, bij de Publicatie van 9. Mei 1804, Art. 22, daar tegen gestatuerd, of genoodzaakt is eene reize van twee honderd uren te doen, om permissie te vragen tot den aankoop van rammen van zijnen buurman, welke rammen dan nog eerst geëxamineerd en goedgekeurd zouden moeten worden, om verder tot het beginnen met de verbastering zijner Kaapfche schapen te kunnen overgaan.

Tot slot zal ik op de voorschreve Publicatie van Gouverneur en Raden van Politie, van dato 9. Mei 1804, bladz. 89, aanmerken, dat de voorschreven voorflagen, in de Concept-Instructie vervat, niet alleen bij die Publicatie zijn geaprobeerd en in eene wet veranderd, maar dat Gouverneur en Raden van Politie hebben goedgevonden, naardien in de behandeling dezer zaak ecnige pointen voorkwamen, welke eene poenale bijvoeging requireerden, te statueren de poenaliteiten, bij Art. 20, 21, 22 en 23 van de Publicatie vermeld.

Hier mede mijn betoog nopens de verkeerde informatien, principen, sustenuen en handelingen der voorgeselde Commisfarsisen Generaal en der tegenwoordige Kaapfche Regering, of veel meer van den Gouverneur JANSSENS en den gewezen Fiscaal VAN RY-

NEVELD, fluitende, zoude ik ook tevens over de waarde der informatien van de voornaamste publieke Schrijvers, zoo inlandfche als vreemde, breedvoerig gewag kunnen maken, doch hierdoor zoude ik mij al te ver van mijn voorgesfeld plan verwijderen; weshalve ik thans slechts eenige gewigtige erreurs zal aantoonen, welke in nieuw uitgekomen werken over dit Gewest gevonden worden, en min of meer zouden kunnen aanleiding geven de dwalingen te vermeerderen en verkeerde denkbeelden op te vatten, naardien dezulke zelfs gevonden worden in het werk van den Engelschen Schrijver JOHN BARROW, gewezen Secretaris van *den Graaf van Macartney* en Auditeur-Generaal van de Rekenkamer aan de *Kaap de Goede Hoop*, getiteld:

„Reizen in de Binnenlanden van het Zuidelijk
„gedeelte van Afrika, in de jaren 1797
„en 1798 enz.,” 4 Deelen.

het welk, ondanks de dwalingen, welke daarin gevonden worden, niet alleen het beste is dat tot hertoe over dit Gewest in het publiek is verschenen, maar waarin tevens zulke voortreffelijke informatien gevonden worden, dat dezelve nooit te hoog gewaardeerd en door dezen Staat zelve als wettigen Souverain dezer Volkplanting in aanmerking genomen kunnen worden, hoezeer ook het doel van den Heer BARROW in het derde en vierde Deel schijnt te zijn, het Engelsch Gouvernement aantemoedigen om deze gewigtige Volkplanting nogmaals te vermeerderen. Zie

Zie hier de bedoelde pasfagien. In de eerste plaats is het een gewigtig landbouwkundig error, 't geen de Schrijver, III. Deel, bladz. 96, zegt.

Na dat hij op bladz. 94, 95 gemeld had „ dat de Heer CALANDER, die voorheen in den Engelschen Zeedienst geweest is, eene bijzondere schets van de rivier *de Knysna* of *Nysna* (welke daar een zee-arm genoemd wordt) gemaakt heeft” enz., en vervolgens, bladz. 96, „ dat de Heer CALANDER zijne aanmerkingen besluit met te beweren, dat indien de reep land, gelegen tusfchen de eerste keten der bergen en de zeekust en van *Zwellendam* tot aan de *Algoa-baai*, voorzien was van een genoegzaam getal bewoners, die genoodzaakt waren voor hun eigen bestaan te poten en te planten, zij niet alleen in staat zouden wezen om eene genoegzame hoefvelheid granen tot onderhoud der geheele Kolonie te leveren, maar zelfs nog een overfchot tot buitenlandsch vervoer,” laat de Schrijver daarop volgen:

„ Alfchoon ik in dat denkbeeld, over het geheel genon en, niet kan toestemmen, ben ik echter ten volle verzekerd, dat, indien men daarbij voegde de ftreck land tusfchen den noordelijken rij bergen en de Westkusten van *St. Helena-Baai* tot aan de *Kaap*, het geheel getal van inwoners binnen de tegenwoordige grensfcheidingen van de *Kaap*, niet alleen beter zoude kunnen bestaan, dan zij nu doen, maar nog daarenboven een overvloed van koren, vee, wijn en andere noodwendigheden zouden hebben om

een guarnifoen van (1) vijf duizend man en eene vloot van een gelijk getal menschen te kunnen voeden: dan om de Kolonie tot die vruchtbaarheid te brengen, zou het noodig zijn 'er een nieuw geslacht van inwoners te brengen of de aart van de ouden te veranderen."

Op de note (1) moet ik aanmerken, dat het jammer is, dat de Heer BARROW bij zijne menigvuldige kennis ook niet die bezit van de landbouw- en huishoud-kunde, anders zoude hij zich wel hebben onthouden, om zulk een singulier oordeel te vellen, waarover zelfs de onnoozelste Boer zoude lagchen, wanneer men hem verhaalde, dat die Heer een streek lands van twee of drie duizend vierkante Hollandfche uren noodig oordeelde, om, behalve de geringe verteringen aan granen, voor een bevolking van zestig tot zeventig duizend menschen, nog daarboven vijf duizend man landtroupen en eene vloot van een gelijk getal menschen te kunnen voeden! — Welke denkbeelden mag de Heer BARROW, bij het ter nederstellen van zijn oordeel zich wel gemaakt hebben van den opbrengst der landerijen, en van de vertering aan levensmiddelen: gesteld eens hij had het guarnifoen en de vloot, per man 's jaars op drie mudden tarwe begroot, zoo zoude dit eene consumptie van dertig duizend mudden bedragen, en hiertoe wil de Schrijver een streek lands van twee of drie duizend vierkante uren noodig oordeelen, naardien hij in het IV. Deel, bladz. 76, 77, over de

de Kaapfche voortbrengfelen handelende, zegt, naml., Mr. DUCKITT, een Engelsch landman, verhaalde mij dat hij op zijne Landhoeve de *Klapmuts* nabij de *Kaap*, zeventig van één verkregen had van een nieuw foort van tarw, van een kleinen en harden korrel, daar het gewone foort, onder dezelfde omftandigheden, maar achtien of twintig oplevert.”

Confidereert men hierbij wat die Schrijver, bladzijde 167, van *Ghoudinie* en de *Brand-vallei* zegt, waarvan ook in het verhaal mijner reize is gewag gemaakt, zoo zal men zich billijk verwonderen, hoe een fchrandèr verftandig man, gelijk de Heer BARRON zich door zijn werk heeft kenbaar gemaakt, zulke grove abuizen kan hebben, welke zeker niet door hem zouden te boek gefield zijn, indien hij bij zijn landbouwkundig onderzoek of oordeel, den zeer ervaren Engelfchen landbouwkundigen Mr. DUCKITT had geraadpleegt; te meer naardien het bekend is, dat vele zulke groote ftreken lands in de *Kaap*-Kolonie gevonden worden, welke veertig, zestig, ja tachtig maal het zaad-koren uitleveren, zoo dat van zulke landftreken, wanneer dezelve behoorlijk met nijvere landbouwers bevolkt waren, flechts een of twee vierkante uren toereikend zouden zijn, om zoo veel granen jaarlijks op te brengegen als thans de geheele Kolonie levert.

IV. Deel, bladz. 88, zegt de Schrijver:

„De wol van de gemeene en breedgeftaarte fchape aan de *Kaap* is weinig beter dan hair, en is van

ene waarde hoegenaamd, doch er is een gemengd lot van Spaansche en Engelsche schapen in de Kolonie, die er door den overledenen Kolonel GORDON zijn ingevoerd, waarvan de wol uitermate fraai is, en nog steeds bij iedere teelt schijnt beter te worden" enz.

Wat hiervan waar is, zal de Lezer, bladz. 23 van dit Beknopt Berigt, ontwaren. Op de *Kaap* heeft nooit iemand gehoord, dat fijnwolige schapen uit Engeland aldaar gebragt zouden zijn; die eer behoort niet den Engelschen toe, als welke, zoo a's bekend is, in dat stuk van land-huishoudkunde al te jalours zijn, om in vreemde landen hunne betere rassen vee in te voeren, het geen zelve zoo verre gaat, dat toen Mr. DUCKITT met vele goede landbouwgeredfchappen naar de *Kaap* vertrok, en bij deze gelegenheid ook eenige weinige Engelsche fijnwollige schapen wilde medenemen, zulks hem, gelijk men mij heeft verzekerd, door een Parlements-Bill is belet geworden enz.

In het Hoogduitsch vindt men in de Bibliotheek der nieuwste en gewigtigste Reisbeschrijvingen, uitgegeven door W. C. SPRENGEL, en voortgezet door T. F. EHRMAN, 18. band, *Weimar* 1805, eene beschrijving van de *Kaap de Goede Hoop*, door ROBERT PERCIVAL, Kapt. in Engelschen dienst, welke met het 3. en 4. Deel van BARROW's beschrijving veel overeenkomst heeft, en insgelijks zeer belangrijke informatiën bevat, waarvan ik bij

eene

eene andere gelegenheid gewag zal maken; nogtans vindt men in dit werk ook vele groote abuizen, waarvan ik slechts, ter staving van mijn gezegde, eenige weinige zal aanhalen, namelijk, op bladz. 22 wordt gezegd, dat, „naar mate de binnenlanden de grenzen van het *Kafferland* naderen, het land hooger, en het klimaat afwisselender wordt. Dat op de geheele Zuidpunt van Afrika de landerijen naar het Noorden onvruchtbarer en zandiger worden als naar het Zuiden en Oosten” enz.

Hierop merk ik aan, dat het binnenste gedeelte des lands naar het Noorden toe, zich trapsgewijze door hooge bergketenen verheft, tot dezelve de toppen der *Rogge-velden*, *Nieuwe-velden*, *Choup*, *Sneeuwberge* enz., formeert, en als dan langzamerhand afdaald, tot de groote *Orange-rivier* toe, welke landstreken, voor zoo verre dezelve thans bekend zijn, onder de besten van de geheele Kolonie behooren, en voornamelijk tot de schapeenteelt bekwaam zijn; insgelijks is het bekend, dat het gedeelte der Kolonie, t welk ten Oosten aan de grenzen van het *Kafferland* stuit, mede uit de beste landerijen bestaat, welke, zoo wel tot de erftuur van allerhande produkten, als tot veefokkerijen geschikt zijn, en waaronder vele groote vlakten gevonden worden, als de Distrieten van de *Zwartkopsbaai*, van *Zurevell* enz.

Naar het gedeelte der Kolonie, het welk zich Noordwest strekt, voornamelijk langs de West-zee-

lust van den mond der *Olijfants-rivier* tot de *Oranje rivier*, bestaat meermalen uit zandgronden en metaalachtige bergen, waaronder de koperbergen eene aanzienlijke landstreek uitmaken.

Bladz. 78 wordt gezegd, „dat de Hollanders nooit daarop gedacht hadden, de paardenfokkerijen te verbeteren, door paarden uit andere landen in te voeren, om het Kaapsche ras te verbeteren.”

Verder, „dat de osfen zeer sterk en langbeenig zijnde, zoo wel aan de horens als aan den lals ingespannen worden” enz.

Hierop moet ik aanmerken, dat men in de *Kaap-Kolonie* eene menigte fraaije heugten en ruinen vindt, van Spaansche, Arabische en Engelsche, of eigenlijk Noord-Amerikaansche rasen; en dat, wat de osfen betreft, het Kaapsche ras, door Hollandische bullen ook reeds aanmerkelijk verbeterd is, terwijl de oorspronkelijke Kaapsche osfen wel groot en langbeenig, maar geenszins zoo sterk en hardelbaar zijn, als de bastaard Hollandische; ook heb ik nooit een enkel gespannen osfen in de Kolonie aan de horens zien trekken, het welk, tot nog toe, een groot gebrek in den landbouw is.

Bladz. 85—86 leest men: „aan de overzijde der bergen legd de gewigtige *Myzeberger pas* enz., welke met het oude *Thermopyle* in Griekenland te vergelijken is” enz.

Bladz. 91—92. „De flanken Compagnien van het 78. en andere Regimenten kregen order de bergen op te klimmen, om de gewapende Kaapsche
Bur-

Burgers, Hottentotten en Slaven van de hoogstens te verdrieven" enz.

De krigkundige Lezer zal zich billijk verwonderen, hoe men de *Myzeberger pas*, met het oude *Thermopylae* van Griekenland kan vergelijken, terwijl de bergen, welke dezen pas formieren en beschermen, gelijk bekend en hier ook gezegd is, kunnen overgelaten worden en de pas daardoor van de hoogste achter dezelve gelegen aangevallen en met kl ingewoer beichoten worden, gelijk ook toen het geval was.

Bl. dz. 98—99 wordt gezegd, „dat, indien de Engelschen ooit wederom in de *Sinons baai* zullen landen, (om de Kolonie vijandelijk aan te vallen) en als dan de *Myzeberger pas* op den afstand van eenige Engelfche mijlen kon omtrekken, om door d'en weg de troupen zich te doen vereenigen met diegenen, welke in de *Hout-baai* zouden zijn geland: — men zoude als daar bevinden dat het land tusschen de *Hout-baai*, de *Wijnbergen* en de *Kaapstad*, de troupen met vele levensmiddelen zoude kunnen verzorgen, en dat, in geval de kensmidelen door d'en weg te verkrijgen, niet toe te kende zouden zijn, alsdan de Engelschen door de Hottentotten, welke door hun zoo goet lchan leld ware oewoelen, rijkel'jk daar mede voorzien zoude worden.

Ik merk ik in het algemeen aan, dat het gehele militaire rijkement, welk op vele bladzijden gevonden wordt, op goede gronden gefundeert

is, — en dat de woonplaatsen der Hottentotten, door welke de Engelfchen des noods met levensmiddelen zouden kunnen worden voorzien, mij geheel onbekend zijn, — dat, voor zoo veel ik geïnformeerd ben, en met eigen oogen heb gezien, in het geheele thans bewoonde gedeelte der Kolonie geene Hottentotten gevonden worden, die de minste levensmiddelen tot verkoop zouden kunnen aanbieden, behalve eenige weinige granen, welke de Zendingen aan de *Baviaans-kloof* tot hunne eigene consumptie fomtijds van de aldaar wonende Hottentotten koopen enz.

De Lezer zal uit de aangehaalde voorbeelden zien, dat het even zoo noodzakelijk is, de informatien, welke in publieke werken, zoo wel als in bijzondere fchriften gevonden, en als min of meer belangrijk kunnen aangemerkt worden, aan vaste grondbeginselen te toetsen, alvorens men dezelve als befliffende grondstellingen zoude willen aannemen, waartoe ik vertrouwe dat de fchets, welke in het verhaal mijner reize gevonden wordt, eenigzins zal kunnen aanleiding geven; weshalve ik dan ook van andere dwaalingen, welke in deze aangehaalde of in andere werken nog gevonden worden, geen verder gewag zal maken, vertrouwende, dat de resultaten, die zich uit de voorschrevene aanmerkingen laten opmaken, den Staatkundige Lezeren niet zullen ontglippen, maar gelegenheid kunnen geven om de verschillende informatien, denkbeelden en handelingen te toetsen aan echte Staatkundige-, Landbouwkundige-, Commer-

merciele- en Krijg kundige beginselen, waaruit dan wel ras zal blijken, welke informatien, op solide gronden, en welke op herfschimmen, foplistfcl e redeneringen, en blijkbare onwaarheden berusten. Het zij mij tlans genoeg, hierbij nog in confideratie te geven, of het dan ook niet meer dan tijd is, om alle zulke verkeerde handelingen te beletten, a's tot hietoe in het besturen der Volkplantingen hebben plaats gehad, en de hinderpalen weg te nemen, welke tot dusverre in den weg zijn gelegd geworden, om, voornamelijk, den bloeden welvaart der Kaap-Kolonie te belemmeren, en daartegen de noodige veranderingen en verbeteringen daar te stellen, welke strekken kunnen om eindelijk eens den onverdienden blaam van de Bataafsche Natie en van derzelver Opperbestuur weg te nemen, die door inlandfche en vreemde publieke Schrijvers, op de voorheen liefschende bekrompene Staatkunde, en op het gebrekkige, willekeurige Bestuur der Kolonien is gelegd geworden; naardien deze blaam, waarmede de Bataafsche Natie en derzelver Bestuur als overdekt is geworden, alleen is toe te schrijven aan de verkeerde informatien en handelingen van sommige weinige Ambtenaren, door welke het Opperbestuur gedeeltelijk is misleid, en gedeeltelijk deszelfs wijze besluiten zijn gecontra'veerde en tegengewerkt geworden. — Immers zoude de Engelsche Schrijver BARROW, in z'n werk over Zuid-Afrika, anders goede reden hebben gehad om te kennen te geven, dat de diepste le-
 langten van dit Land ten opzichte van de Kaap aan

Ing land zouden zijn afgestaan geworden, indien de veranderingen, welke sedert in Frankrijk zijn voorgevallen, daaraan geen beletsel hadden toegebragt. Zie IV. Deel, blad. 15.

Hiermede vertrouwend het Gouvernement behoorlijk en voldoende te hebben geïnformeerd omtrent de voorschreven zaken, zal ik thans tot slot de Bijlagen Inten volgen, waarvan hier voren is gewag gemaakt, en achter dezelve eene schets opgeven van een nieuw, in eene sistematifche orde op te stellen werk, 't welk ik voornemens ben bij inteeneming uit te geven, waaruit het groot belang der *Kaap*-Kolonie ten volle zal consteren, terwijl ik tevens mijne gezegden daarin, waar zulks noodig is, met behoorlijke bewijzen zal staven, en hierdoor den oordeelkundigen Lezer zal overtuigen, dat mijne opgaven, sustenuen en begrootingen, welke, zoo wel in dit Werk, als in het Dagboek mijner reize in Zuid-Afrika, worden opgegeven, geenszins overdreven zijn, maar dat dezelve in 't tegendeel met de, door mij zelve opgegevene toetssteen *vergeleken*, als volkomen gefundeerd kunnen aangemeikt worden; hoewel het mij niet verwondert, dat thans zelfs schrandere lieden zich geen zoo verheven denkbeeld van deze Volkplanting kunnen maken, welke tot nu toe in dit land zoo ongunstig is afgeschilderd geworden.

E I N D E.

B I J.

B I J L A G E N.

BIJLAGE A.

Wij zouden met opzet der waarheid te kort doen, en de Natie tevens op het voetspoor van anderen misleiden, indien ik de moeijelijkheid van de wegen in de *Kaap*-Kolonie, zoo als dezelve thans gesitueerd zijn, geheel wilde loochenen. Wel verre van zulks te willen ontkennen, stem ik volmondig toe, dat somrige wegen, en pasfagien over hooge bergen of zoogenaamde kloven, thans zeer moeijelijk te bereizen zijn, en dat dus het transport over dezelve als nog zeer bezwaarlijk is; welk bezwaar nog vermeerderd wordt door het gebrek aan ponten aan de Rivieren, die, zoo dra dezelve hoog gezwollen zijn, niet zonder gevaar, en somtijds in het geheel niet te passeren zijn, waardoor de Kaapsche Boeren en alle Reizigers, zich genoodzaakt zien met hunne geladen wagens aan de oevers der Rivieren te blijven wachten, tot er zich eene voegzame gelegenheid opdoet om dezelve zonder gevaar te passeren.

Maar, ofschoon wij het nu in zoo verre met anderen eens zijn, dat sommige wegen slecht zijn, en

het transport daardoor moeilijk is, kan ik nogtans geenszins toestemmen, dat de *Kaap*-Kolonie geen' aanmerkelijken trap van voorspoed en welvaart zoude kunnen bereiken, om dat, gelijk men zegt, het transport moeilijk is, en hieraan te gemoet te komen, in een berg- en rotsachtig land, bij gebrek aan bevaarbare rivieren, onmogelijk zoude zijn.

Hierop moet ik aanmerken, dat de Heer NEDERBURGH en anderen, die den geringen voorspoed en welvaart der *Kaap*-Kolonie uit het moeilijke van het transport als zeker durven bepalen, eerst hadden behooren te betoogen, dat de hinderpalen voor een geregeld transport, uit zulk een natuurlijk gebrek ontstaan, het welk niet uit den weg te ruimen is. Maar daar zulks niet is geschied, en men op eene overtuigende wijze kan aantonen, dat de slechtheid der meeste wegen in de binnenlanden van de *Kaap*, niet aan onoverkomelijke zwarigheden, maar alleen aan verzuim, waaraan de Regering te gemoet kan komen, moet worden toegeschreven, zoo is hunne gevolgtrekking verkeerd; zoo stellen zij te veel, en bewijzen bijgevolg niets.

In hoe verre ook hunne sustenue gegrond is, ten opzichte van de onbevaarbaarheid der Rivieren, zullen wij straks onderzoeken.

Thans zal ik nog, in zoo verre mijn bestek zulks toelaat, het een en ander aanmerken nopens de wegen aan de *Kaap*. Dezelve zijn aldaar doorgaans eveneens gesteld als in de meeste bergachtige

landen, waarin door kunst en vlijt weinig of niets tot verbetering van dezelve gedaan is, en waarin geene hoofdwegen, of eigenlijk gezegde Chaussées, zijn aangelegd. Met de wegen over de kleigronden aan de *Kaap* is het even zoo gesteld als in Duitschland en Holland, en met die door de zandgronden, even als in Bataafsch-Brabant en elders; waaruit dan van zelve blijkt, dat men hier, zoo wel als in de genoemde landen, slechte, bruikbare en goede wegen aantreft. Het grootste bezwaar te dezen aanzien in de *Kaap*-Kolonie bestaat in de al te steile en slechte wegen over het hooge gebergte, of de zogenoemde kloven, tot welker verbetering, zoo als gezegd is, de hulp der Regering vereischt wordt, en welk bezwaar verholpen kan worden, vooreerst door de wegen over de kloven te doen verbeteren, en, in de tweede plaats, door meer nieuwe pasfagien of wegen aan te leggen, of liever door gebruik te maken van de zulken, die werkelijk bruikbaar zouden zijn, wanneer men slechts eenige verbetering daaraan wilde toebrengen, ten einde men geene omwegen van dertig tot vijftig uren behoefde te maken, zoo als nu somtijds geschieden moet, om, bij voorbeeld van eene Plaats aan deze zijde van het gebergte naar eene andere Plaats aan de overzijde te komen, welke beide Plaatsen dikwerf *linia recta* geen zes uren van elkanderen af liggen.

Het is meer dan waarschijnlijk, dat men bij die wegen of kloven, welke thans gebruikt worden

om over de gebergten te komen, en mogelijk te berezen zijn, nog andere passagen zal kunnen vinden, die wellicht met weinig moeite en kosten bekwam gemaakt kunnen worden, by voorbeeld langs de rivieren of aan de oever der Rivieren, welke door de bergen heen loopen.

Om de mogelijkheid hiervan aan te toonen, en tevens te doen zien hoe weinig men somtijds op de informatiën van de Kipenaars kan staat maken, zal ik slechts de volgende overtuigen te voorbeelden bijbrengen.

1°. Zijn er sedert weinige jaren twee nieuwe passagen gevonden, welke uit het Distrikt van de *Plettenbergs-baai*, regt over het gebergte naar de *Lange-kloof*, met wagen en paarden kunnen bereisd worden.

2°. Heb ik in eigen persoon ondervonden, dat, niettegenstaande de stellige verzekering, dat er aan de overzijde der *Keurebooms-rivier*, in het *woeste Zitzikamaa*, volstrekt geen doortogt naar den mond van de zoogenaamde *Groote-rivier*, of verder oostelijk, werwaarts ik reizen wilde, te vinden was, — men zelfs te paard, zonder het minste gevaar, en over een goed pad tot aan den mond van de gemelde Rivier konde komen. En ik moet hier als eene bijzonderheid aanmerken, dat mij zulks ook verzekerd werd door den zoon van DANIEL MARRÉ, die op de Plaats van zijn vader aan de *Keurebooms-rivier* langen tijd had gewoond, en menig-

maal

maal in het *woeste Zitzikamma* op buffels en olijfanten was ter jacht geweest. Ja, hij hield zich zoo vast aan zijne lustenue, dat, toen ik besloot, om, ondanks de voornoemde zwaarigheden, dien togt te ondernemen, verzeld zijnde door den Veld-Cornet CORNELIS VAN DER WATTE, en mijn overig reisgezelschap, hij zijn eigen rijpaard terug zond, dewijl hij hetzelfde niet durfde resiqueren; dan, toen wij op de begeerde plaats aan den mond van de Rivier gekomen waren, was hij niet weinig verwonderd hoe het mogelijk geweest was, om zulk eene reize, die hij voltrekt als onmogelijk beschouwd had, te kunnen volbrengen.

3°. Aldus zelve ondervonden hebbende, hoe weinig staat er op zulke gewaagde lustenuen te maken was, zoo besloten wij om een nieuwen weg op onzen terugtocht te zoeken, waarin wij zeer wel slaagden, zoo dat wij zelfs door groote boschen, en langs paden, door buffels en olijfantengemaakt, wegen aantroffen, die gemakkelijk met vrachtwagens konden bereden worden, zoo men slechts eenige hinderpalen, aldaar bestaande in sommige boomen, takken en doren-boschjes, uit den weg ruimde, door dezelve om en af te kappen.

4°. Heb ik door mijn eigen voorbeeld bewezen, dat het voorgeven, als of de Binnenlanden van de *Kaap*-Kolonie met geen ander rijtuig, dan met gewone boere-wagens te bereizen zijn, ten eenenmale ongegrond is, dewijl ik, ondanks deze lustenue,

met

met zijne extra groote en zware reiskoets de reize heb g. a. m. over eene der steilste en hoogste kloven, namelijk, over de zogenaaude *Hottentots - Hollarisch-kloof* tot in het *Oude Niqueland*, omtrent honderd en twintig uren van de *Keeppad* verwijderd: — waaruit dan de onpartijdig Lezer zal kunnen oordeelen, of wegen, welke met eene koets kunnen bereiden worden, en op welke men honderden zwaar geladen boere-wagens ontmoet, als zoo verbaasend moeilijk voor het transport der goederen, en als eenw.urende hinderpalen kunnen worden aangemerkt, en of daaruit kan worden afgeleid, dat de *Kaap*-Kolonie slechts een geringen trap van voorspoed en welvaart zal kunnen bereiken, gelijk het den Heer *NEDERBURGH* gelieft heeft ons zulks diets te maken. Uit welke voorbeelden dan ook genoegzaam blijkt, hoe gemakkelijk men door de *Kaperaars* kan misleid worden, het zij dat zulks geschied uit onnoozelheid, zoo als het geval was met den zoon van *MARRÉ*, of dat het met voordacht en opzet geschiedt, ter bereiking van intrigante oogmerken, zoo als ongetwijfeld bij sommigen het geval is. Waaruit dan van zelve volgt, dat iemand, die naar de *Kaap* gaat om gewigtige zaken te verrigten en te besturen, en echter de vereischte kunde niet bezit, om behoorlijk onderzoek te doen, en uit vergelijking der differente informatien den waren staat en toedragt der zaken op te sporen, en daaruit gezonde resultaten te trekken, dagelijks is bloot-

blootgesteld, om door onkundige, of intriguante Kapenaars misleid te worden.

5°. Eindelijk zullen wij ten flotte dezer voorbeelden aanmerken, zonder in het breede gewag te maken van den eerst onlangs voltooiden weg, door de zorg van Keizer NAPOLEON, loopende uit Frankrijk dwars door de Alpen naar *Italie*, — dat men tot voor eenigen tijd nog slechts vier hoofdpasfagien uit Frankrijk over de *Pyreneën* naar Spanje kende; dan, sedert men een naauwkeurig onderzoek deed, heeft men ondervonden, dat er (volgens FISSCHER) twee en zeventig pasfagien zijn, waarvan er meer dan veertig even goed als de voormaals bekende hoofdpasfagien kunnen bereisd worden. Zijn dus de wegen voor verbetering vatbaar, zijn er dus nieuwe pasfagien te vinden, of door de medehulp der Regering de moeilijkste pasfagien over de kloven bruikbaar of gemakkelijker te maken, dan is het bewezen, dat de hinderpalen bij het transport der goederen, uit geene natuurlijk-onverbeterlijke oorzaken ontstaan, maar uit den weg kunnen geruimd worden, en dat zij bijgevolg ook geene hinderpalen van den voorspoed en welvaart der Kolonie kunnen zijn.

Ondertusfchen, daar de Heer NEDERBURGH den geringen voorspoed en welvaart in de hier voren aangehaalde tegenwerping, fchijnt te accrocheren aan de onbevaarbaarheid der Rivieren, zóo zullen wij hierop antwoorden met deze vraag: — of er in *Duitsch-*
land

land, Zwitserland en elders, geene bloeiende landschappen gevonden worden, waar de produkten en koopgoederen, uit gebrek aan bevaarbare Rivieren, per as moeten worden verzonden?

En wil men eindelijk de verbazende moeilijkheid van het transport der koopgoederen per as, afleiden uit de verafgelegenheid der Binnenlanden van de *Kaapstad*, en uit den langen tijd, dien de Boeren met hunne produkten thans op reis moeten vertoeven, zoo vervalt zulks van zelve, door het bewijs dat de wegen verbeterd, de hinderpalen aan de Rivieren, door het leggen van ponten, verholpen, en de omwegen vermijd kunnen worden; en eindelijk door het betoog, in mijn dagboek voorkomende, dat de wegen tot het transporteren der koopgoederen uit de Binnenlanden, aanmerkelijk kunnen bekort worden, wanneer men de produkten naar zulke Havens en Baaijen verzendt, als door mij zijn opgegeven, en waartoe zich aan de *Kaap* genoegzame gelegenheid opdoet.

Valt nu het bewijs weg van het geen door den Heer NEDERBURGH en sommige andere personen, verkeerdelijk, als oorzaak hunner zoogenoemde onverkomenlijke hinderpalen van den voorspoed en welvaart der *Kaap*-Kolonie, is te berde gebracht, namelijk, het onverhelpbaar moeilijk transport der produkten; en kan men de onbevaarbaarheid der Rivieren, waarop sommigen hunne fustenen mede doen berusten, ook niet bewijzen, — dan mogen

wij

wij voorzeker vragen, of zulke gezegden steunen op bewezen waarheden, (*axiomata*), dan of dezelve berusten op verkeerde informatien, misfchien gegeven tot bereiking van oogmerken, waarvan wij mogelijk in het vervolg nader zullen spreken.

Wat aanbelangt het zoogenoemde gebrek aan bevaarbare rivieren in de *Kaap*-Kolonie, het welk als een hinderpaal der uitbreiding van cultuur en handel wordt te berde gebragt, hierop zal ik in de eerste plaats aanmerken, dat het geenszins bewezen is, dat in de *Kaap*-Kolonie geene bevaarbare rivieren gevonden worden. Integendeel zal ik durven beweren, dat aldaar vele rivieren zijn, welke meer of min bevaarbaar kunnen gemaakt worden; als, bij voorbeeld, de *Berg-rivier*, de *Olijfants-rivier* en de *Groote Oranje-rivier* in het Westen der Kolonie bevindelijk, als mede de *Rivier Zonder Einde*, de *Brede-rivier*, de *Gouds- of Gaurits-rivier*, de *Keureboom-*, de *Camtoos-*, de *Zwartkop-*, de *Zondag-*, de *Groote Visch-rivier* en andere meer; in de tweede plaats bemerke men, dat er weinig landen in Europa gevonden worden, waar de rivieren niet door de kunst moeten worden bekwaam gemaakt, of reeds bekwaam gemaakt zijn om door groote of kleine schepen te kunnen bevaren worden.

Rivieren bevaarbaar te maken, en dezelve door Kanalen aan alkanderen te verbinden, waaraan Engeland en Holland een groot gedeelte van hunne welvaart ver-

pligt zijn, is allezins nuttig; maar zij verkrijgen hunne nuttigheid niet, noch voor de Ingezetenen, noch voor den Staat, alvorens de landerijen behoorlijk gecultiveerd zijn, de bevolking toeneemt, en de commercie in zulke Gewesten, waar vele rivieren gevonden worden, gevestigd is. Heeft zulks plaats, dan is er eerst eene reden, waarom de Souverain de rivieren laat bekwaam maken om bevaren te kunnen worden. Hoe kan men dan, wanneer men gezond redeneert, vorderen, dat de Regering het plan zoude kunnen hebben, om in een woest onbewoond land, dat alleen door cultuur vruchtbaar gemaakt kan worden, rivieren bevaarbaar te maken! En hoe kan men dan tevens, *a priori*, als door een magtspreek willen beflissen, dat de welvaart in de *Kaap*-Kolonie nooit kan stand grijpen, omdat het transport der produkten, uit gebrek aan bevaarbare rivieren, aan onoverkomelijke hinderpalen onderworpen is, gelijk de Heer NEDERBURGH beweert! daar men, zoo als gezegd is, in andere landen eerst aan de verbetering der rivieren gedacht heeft, na dat de cultuur tot eene zekere hoogte geklommen was, of het vertier der produkten begon toe te nemen.

Bij voorbeeld, in Engeland was er vóór het jaar 1763 nog weinig ter verbetering der rivieren bewerkstelligd; maar sedert de Hertog VAN BRIDGEWATER zijn kanaal liet graven, om het transport zijner steenkolen te faciliteren, heeft men met

al-

alle aandacht het oog gevestigd op dit punt, om, namelijk, de rivieren in dit Rijk bevaarbaar te maken, en dezelve, zoo door gewone, als door kunstig gemaakte kanalen aan elkanderen te verbinden. — Van dien tijd af kan men ook rekenen dat de bloei van Engeland aanmerkelijk is toegenomen.

Vóórondersteld nu, het geen wij voor meer dan waarschijnlijk mogen aannemen, dat de Rivier *Zonder Einde*, de *Brede-rivier* en de *Buffeljagts-rivier*, welke zich vereenigen, en in de *St. Catharina-Baai* uitloopen, alwaar schepen ten anker kunnen komen, bevaarbaar gemaakt worden, dan kunnen alreeds de produkten van een aanzienlijk en vruchtbaar gedeelte der Kolonie te sloop naar de voorgeselde baai, en van daar verder worden verzonden naar de *Kaapstad*, of direct naar deze Republiek.

Ondertusfchen zijn de rivieren dan eerst van een wezenlijk nut voor den Staat, wanneer de transportkosten per fchip, en de lasten zoo matig zijn, dat de landbouwer het niet der moeite waardig acht, zijn wagen in te spannen, om zijne produkten, per as te vervoeren.

In de Noord-Amerikaanfche Staten heeft men genoegzame, uit de natuur, of door de kunst bevaarbaar gemaakte rivieren, en door particuliere gezelschappen aangelegde kanalen, waardoor de communicatie uit het binnenfte des lands met de zee kust plaats heeft; en echter, om dat de lasten te zwaar

zijn, verkiest de Boer liever honderd tot twee honderd mijlen te rijden, om zijn katoen, tabak of rijst te vervoeren, dan dezelve op zulke rivieren en kanalen in te schepen, en naar de gewone markten of zeehavens te verzenden.

BIJLAGE B.

In het vak van Land-œconomie moet men op menigvuldige voorwerpen acht slaan, en voornamelijk letten, of er tusfchen het bouwland, (het welk te gelijk tot plantagien dient) de grasvelden, bosfchen en weilanden eene behoorlijke evenredigheid tot elkanderen plaats heeft. En, offchoon men het eene Diftrict boven het andere verkiest tot den land- of wijnbouw, tot het aankweeken van bijzondere produkten, of tot de veeteelt, zoo moet men echter nooit verzuimen om te onderzoeken, of er zich reeds bosfchen in voorraad bevinden, en zoo ja, dezelve als dan onderhouden, zoo neen, zorgen dat dezelve aangelegd worden.

De zorg en vlijt, welke men hiertoe aanwendt, worden in het vervolg rijkelijk beloond, dewijl men, vooral in een warm land, zoo als de *Kaap*, eene menigte kostbare boomen tot bosfchen aanleggen kan, welke tot den fcheepsbouw, tot fijne kabinetwerken, verwhout en dergelijke, als mede ter verkrijging van kostelijke reukwerken en gommen, als Arabifche gommen, campher, fago enz., bekwaam zijn; en welke aankweeking immers in een warm